

Josep Pernau

“La censura era com un crim perfecte: no deixava pistes”

Josep Pernau (Lleida, 1930), periodista i degà del Col·legi de Periodistes de Catalunya.

A instàncies del seu equip, a finals d'octubre es va realitzar el II Congrés de periodistes amb el resultat d'un codi deontològic per a preservar l'honestat i la professionalitat en el periodisme.

El del periodista, senyor Pernau, ¿és un ofici normal?

—¿Que vol dir un ofici normal?

—*El dels forners, els taxistes, els pale-tes, que no necessiten un codi deontològic per a exercir la seua professió.*

—Home, jo diria que el necessita tot-hom, encara que si els taxistes tinguessin un codi, la majoria no el complirien. Comencen a parlar de política amb un sentit molt conductista, prenent que acabis pensant com ells.

—*Però no imagine el seu gremi discutint un codi ètic.*

—Es que la del periodista és una feina que té una transcendència social. Nosaltres podem influir en una cosa molt delicada: les consciències. Podem conduir en un sentit o en un altre, exercint d'una manera o d'una altra la professió.

—*¿El periodista és corruptible per naturalesa o no més que un altre treballador de qualsevol ram?*

—Es corruptible amb més facilitat per la transcendència social de la seva feina.

—*Entre congrés i congrés han passat molts anys. ¿Què ha causat aquesta distància?*

—Entre altres, la crisi en què es va trobar la professió durant el congrés de l'any 78, on ja hi va haver alguna resolució que plantejava la crisi que s'aveïnava en moltes empreses. En pocs anys van tancar diaris històrics de Barcelona com *El Correo Catalán*, *El Noticiero Universal*, *La Hoja del Lunes*,... i això va provocar moltes tensions i un gran atur en la professió. Mentrestant, en van sortir de nous, com *El Periódico*, es van crear la ràdio i la televisió institucionals catalanes, Catalunya Ràdio i TV3, es va produir el canvi tecnològic... Estic segur que la informació del primer congrés es va compondre i muntar amb plom per a publicar-la en els diaris, mentre que la d'aquest s'ha compost en pantalla, en un ordinador. ¿Què ha passat? Han desaparegut professions com la dels

linotipistes i els caixistes. Durant aquests anys hem viscut molt al dia, i ara que hi havia un cert moment d'estabilitat és quan s'ha plantejat aquest congrés que la junta del Col·legi portava al programa electoral de fa dos anys.

—*¿Psicoanalitzar la professió?*

—Fer un repàs, veure on estem, quins són els problemes que hi ha. Han desaparegut molts problemes, però n'han sorgit uns altres: tenim molta gent col·locada, però tenim molta gent subempleada, en condicions molt precàries. Contractes temporals, subcontractacions amb sous molts baixos.

—*¿L'ofici és tan sanguinari com explicava Josep Pla?*

—Se'n pot fer molta, de sang, i de fet se'n fa cada dia. No tant aquí, encara que no vull significar que siguem diferents de Madrid, però es fa molta sang.

—*Vostè ha insinuat que a Madrid hauria estat impossible arribar a consensuar un codi deontològic per a la professió.*

—Hauria estat molt més difícil. Els interessos empresarials, que moltes vegades no es veuen perquè són els directors els qui els assumeixen, fan que hi hagi un gran enfrontament entre els mitjans. Hi ha molt de periodista a Madrid que subscriuria aquest codi, però que no ho pot fer perquè posaria en perill el seu lloc de treball. De fet, nosaltres, quan estàvem fent el congrés, vam rebre adhesions quasi clandestines de gent de Madrid, l'empresa dels quals o el director dels quals mai assumirà aquest codi.

—*¿Vol dir que periodísticament Barcelona és més civilitzada que Madrid?*

—Els tenen com a norma aquesta agressivitat, que no és d'ara. Aquí a Barcelona hi ha un gran respecte. Això ja ho expliquen els grans periodistes dels temps de la República. *El Correo Catalán*, per exemple, era un diari molt mal vist en aquells anys perquè era catòlic i carlí, i en canvi jo els he sentit explicar als vells periodistes

que el diari es feia amb tota la professió, amb la gent més esquerranera i amb Lluís Companys. Això no ha estat mai així a Madrid. A Madrid necessiten confrontació permanent. En temps de la dictadura hi havia aquí un diari que canviava freqüentment de director. I n'hi va haver un de Madrid que va intentar traspasar al diari l'agressivitat que tenia el seu equivalent a Madrid. Primer dia, editorial en contra d'alguna cosa que hagués publicat *El Correo Catalán*, perquè aquest contestés. L'endemà, editorial contra alguna cosa que hagués publicat el *Diario de Barcelona*. Al tercer dia, *La Vanguardia*... Els diaris d'aquí no es van donar mai per al·ludits i aquest home es va cansar i se'n va tornar a Madrid. I això és una mica el que passa ara. Algun mitjà ha intentat introduir aquesta agressivitat, però en general no li han contestat.

—*¿Com jutja l'enduriment que proposa el govern de la tipificació dels delictes d'opinió?*

—Crec que ja està bé tal com està, potser encara sobra. És un intent d'autodefensa davant de les agressivitats que considero que tampoc són ètiques.

—*No creu, com la majoria del gremi, que qualsevol llei de premsa és una llei contra la premsa?*

—En certa mesura, sí.

—*¿La professió i els consumidors d'informació necessiten una entitat semblant al Press Council britànic?*

—Aquesta és la idea del nostre codi. El que hem fet ara és presentar-lo, donar-lo a conèixer, proclamar-lo. Però hi ha unes fases següents. La segona és que sigui assumit per les empreses, perquè servirà de molt poc si no és així. I la tercera fase, que consta a la declaració final del codi, anem cap a la constitució d'un organisme de caràcter cívic al marge de les institucions, al qual el ciutadà pugui recórrer quan se senti ferit per alguna cosa publicada o dita per ràdio o televisió, o simplement consi-

deri que un text vulnera el codi i discrimina una raça, per exemple. Aleshores, podrà comparèixer davant d'aquesta comissió de seguiment.

—*¿On va començar vostè l'ofici?*

—A *El Correo Catalán*, fa trenta-un anys. Vaig començar fent una entrevista diària, que no sabia si es publicaria o no, com a prova. I em van donar el lloc.

—*¿El periodista naix, es fa o el fan en una facultat de Ciències de la Informació?*

—Es fa. Ha de néixer, això sí, amb una curiositat universal: li ha d'interessar una mica tot, un periodista mai pot dir que una cosa no li interessa. El periodisme és un ofici que s'aprèn. ¿A l'escola i la universitat o picant pedra? No sobra l'escola ni la universitat. Ajuda: aprens allà moltes coses que, si no, les has d'anar descobrint a poc a poc. No t'investeix de cap saviesa, òbviament, però sí que et dona un coneixement. Jo sóc d'una època que les escoles eren molt petites i tenien un gran avantatge: els professors eren tots professionals, eren periodistes en exercici. I com eren petites, ens coneixíem tots. De fet, jo vaig entrar a *El Correo Catalán* gràcies a això. Un subdirector del diari en acabar la classe em va fer sortir i em va preguntar si m'interessava això. És una llàstima, però aquest contacte personal és difícil que es doni a la universitat per la massificació.

—*¿Hi ha alguna circumstància en la seua infància que l'haja decantat cap al periodisme?*

—Hmmm... diria que no. Jo era un mestre no massa convençut de la seva professió. I estant de vacances, després de dos anys d'exercici, va sortir a *La Mañana* de Lleida l'anunci de l'obertura d'una escola de periodisme aquí a Barcelona, i vaig pensar que això sí que m'agradava. Vaig venir i fins ara.

—*Tinc entès que de xiquet ja posseïa grans dots de redacció.*

—La meua primera redacció me la van censurar.

—*Explique'm això.*

—No és que me la censuressin, però per primera vegada vaig veure que al món hi havia malícia escrivint. Ho vaig descobrir amb tota la innocència. El meu pare va morir en un bombardeig durant la guerra. Jo tenia set anys. Quan va acabar la guerra, amb un curs preparatori pel mig, va venir l'ingrés al batxillerat. Una multiplicació, una divisió i una redacció de tema lliure. I a mi no se m'ocorre una altra cosa que explicar el bombardeig de Lleida en la redacció. Això devia ser el curs 40-41. Vaig tornar a casa i la meua mare em va

preguntar. Li ho vaig explicar i es va tirar les mans al cap: ¡Ara et suspendran! ¡D'això, no se'n pot parlar! Clar, jo ho havia fet amb tota la innocència, però vaig descobrir que escrivint hi havia fets punyents, que ferien. Podien interpretar que hi havia malícia perquè ells, els que van guanyar, havien matat el meu pare. Per

CARME PUÉRTOLAS

“L'excés d'informació provoca insensibilitat. Hem vist tantes imatges de Somàlia que l'efecte és contrari al que hauria de causar”

sort, era un col·legi de maristes i no hi va haver cap problema.

—*Al llarg d'aquests trenta-un anys, ¿ha hagut d'autocensurar-se molt?*

—No, a mi m'han censurat molt. Jo havia agafat dotze anys de censura prèvia, on tot compost en galerades anava a la delegació d'Informació i Turisme i tornava ratllat.

—*¿I a quina hora eixia el diari?*

CARME PUÉRTOLAS

“Pot ser exagerat, però només llegiran diaris els fills de cases on ja hi havia un diari”

—Doncs quan podia. Anàvem enviant i rectificat. I hi havia una persona que, en moto o bicicleta, no feia una altra cosa que anar de la delegació d'Informació i Turisme al diari. Així com en el període republicà, durant la guerra, el que feia la censura era matxucar el plom i el diari apareixia amb trossos en blanc, durant el fran-

quisme això no es podia fer, llavors s'havia d'arreglar tota la composició perquè no es veiés la mà de la censura. La censura era com un crim perfecte: no deixava pistes.

—*¿Me'n pot relatar alguna situació?*

—N'hi ha una de divertida, però no em va passar a mi. Franco era a Barcelona i va anar als toros. Llavors, per una banda hi havia una peça que explicava el seu itinerari, que havia estat als toros i les masses l'aplaudien, que hi havia una pancarta... I per l'altra, hi havia la crònica de toros, redactada per una altra persona. I quan van tornar les galerades, el censor havia posat en la de la crònica de toros: “Faltan párrafos con aplausos”.

—*¿Ara quins horaris fa?*

—De funcionari de la Caixa. Vinc pel matí a *El Periódico* a fer la columna, a alguna reunió del consell de redacció i a la tarda, algun editorial.

—*¿Li costa escriure?*

—No tinc facilitat, no. No sóc d'aquests que es posen a la màquina i en mitja hora ho han despatxat.

—*Una columna diària deu ser un suplici.*

—Moltes vegades em diverteixo molt escrivint-la. El suplici és el dia que et costa trobar el tema. La primera cosa que faig és llegir els diaris. Tinc tres lectures dels diaris: una per a la columna, una segona del que m'interessa a mi i una tercera per als editorials.

—*¿La lectura d'un sol diari dona una visió de la realitat sencera o amputada?*

—Depèn del diari que es llegeixi també, perquè hi ha diaris que són molt sectaris, que són pràcticament un editorial des de la capçalera al peu d'impresora. Segons quin diari, per tant. Ara: ja ens conformariem que tothom, el cent per cent de la població, almenys llegís un diari. Ara són deu exemplars per cada cent habitants. Molt poca cosa.

—*¿El periodisme escrit està en procés d'extinció?*

—No crec que desaparegui, però crec que no augmentarà la quota de lectors. Ho veig molt difícil a causa de la ràdio i la televisió. Aquí han arribat els audiovisuals quan els grans sectors socials encara no havien adquirit l'hàbit de la lectura, i difícilment l'adquiriran ara. Pot ser exagerat, però només llegiran diaris els fills de cases on ja hi havia un diari. O sigui, els meus fills llegiran diaris, però si el meu veí no porta el diari a casa seva cada dia, els seus fills ja no el llegiran. En tindran prou amb la ràdio i la televisió.

—*¿Per què tots, religions, financeres,*

partits polítics, volen tenir el seu mitjà de comunicació?

—Per influir sobre la societat. I si no en tenen, procuren fer realitat aquella frase que diu que és més fàcil comprar un periodista que una empresa periodística. I no vull dir que hi hagi periodistes que es venquin.

—Però m'ha dit abans que és corruptible.

—No pretenia dir que el periodista sigui una persona corrupta, sinó que és la que té més temptacions per ser corrupta.

—¿Com es corromp un periodista? ¿Amb maneres econòmiques només o n'hi ha d'altres?

—Sobretot, econòmiques.

—¿I els regals?

—Sí, hi ha la polèmica a França, però això són petites corrupteles. Bé, també depèn de quin sigui el regal: si et regalen un apartament,...

—¿Li recomanaria a un fill seu que fóra periodista?

—No cal que li ho recomani: ja ho és.

—¿L'hi ha induït vostè o ho és per decisió pròpia?

—Ho ha decidit ell.

—¿Es un ofici digne?

—Sí no, no m'hi hagués dedicat. El que és indigne és aquella frase que diu que el periodisme és la millor professió del món si se sap deixar a temps. Això és indigne. És aprofitar-se de la professió i no precisament amb bones intencions, perquè estàs aprofitant l'experiència que has adquirit per a aplicar-la a la política o altres àmbits.

—Passa sovint, ¿no?

—Passa, sí. Però no podem jutjar molts casos que coneixem ara, perquè són persones que han estat víctimes de les crisis d'aquests anys, es van quedar despenjades de la professió i van haver de guanyar-se les garrofes amb el que van poder. Després, hi ha gent cremada per tot el període de la transició, que va ocupar càrrecs i es va cremar. Tot això fa que les redaccions siguin molts joves, que hi hagi un salt generacional. Això no passa a l'estranger, on per exemple veus molts presentadors de televisió de la meua edat. Aquí tothom és jove i té menys de trenta anys.

—¿Els diaris sensacionalistes han fracassat o el sensacionalisme ha impregnat els diaris que no ho eren?

—La premsa de tipus groc ha fracassat. I això està en relació amb el que deia abans: el públic a què va destinada no

té cap tradició de comprar el diari.

—Però ven més el sensacional drama dels prínceps de Gal·les que la cruesa de Somàlia.

—Bé, aquí no hi ha premsa groga en el sentit del *Daily Mirror*, però en canvi sí que hi ha una premsa del cor que no existeix als altres països o que no existeix d'una manera tan aclaparadora com aquí.

—¿Hi ha un excés d'informació?

—Jo diria que sí. I poso un exemple. De la guerra del Vietnam teníem molta informació, però només han quedat dues imatges: aquell militar que mata a boca de canó a un del Viet-cong i aquella nena que va per la carretera nua cremada pel napalm. En canvi, de molts fets actuals no queda cap imatge. ¿Per què? N'hi ha d'imatges, i moltes, però la nostra memòria no les reté a causa de l'acumulació. Això

Ètica per a sanguinaris

Aquest home es va introduir en l'ofici sanguinari quan en les redaccions hi havia psicòpates de totes les edats i el corrector d'estil tenia el despatx en la delegació d'Informació i Turisme. Després de quilòmetres de paraules, d'haver pilotat diversos projectes i situacions, ha auspicat un manual d'estil d'ordre ètic per a dignificar les maneres d'una professió que sol gratificar els qui la professen amb la visió del seu article embolicant un canari mort l'endemà.

provoca una certa insensibilitat. Hem vist tantes imatges de Somàlia, que aquesta abundància provoca un efecte contrari del que hauria de tenir.

—¿L'objectivitat és factible o és una utopia?

—És una utopia, però com totes les utopies s'ha de perseguir.

—¿En tots els anys d'ofici que du no l'ha coneguda?

—No, ni la coneixeré mai, perquè tots hi posarem sempre i tenyirem d'algun color tot el que fem. Sortosament, durant molts anys no vam ser objectius. Mentíem. A partir del 76, sobretot. Hi havia una manifestació i sabíem que hi havien anat mil persones i en posàvem deu mil. Mentíem a consciència i no érem pas objectius.

—¿Ha apel·lat mai a la clàusula de consciència?

—Sí. Jo vaig ser director de *Destino* —el

Destino de Jordi Pujol—. Ell es va cansar i s'ho va vendre a l'empresa d'*El Noticiero Universal*. I quan m'ho va comunicar, li vaig preguntar què passaria si no ens enteníem amb els nous amos. Em va dir: parli amb ells i vingui'm a veure. Vaig parlar amb Torras Hostench, que després va morir al Brasil, i amb el fill de Porcioles. Em van explicar el seus projectes, em van preguntar pel quadre de col·laboradors i en dir-ne un nom, Porcioles va dir que no el volia veure escrivint allà. Em sembla que no ens entendrem, li vaig dir. Era una persona que valia molt i que Porcioles ja l'havia tret d'*El Noticiero*, que és on treballava, i ara se'l trobava col·laborant en *Destino*. Li vaig dir que feia la feina bé, que era amic meu i que estava en l'atur, i que com que se m'havia de fer un contracte, demanava que hi figurés una clàusula que duria

redactada a l'endemà. La vaig escriure, reservant-me el dret d'elegir els col·laboradors i discutir la línia, i que si no se'm respectava això, tenia dret a la indemnització per acomiadament. S'ho va mirar Jiménez de Parga, em va dir que era correcte, i vaig anar al despatx de Torras Hostench a la Gran Via, el qual el va llençar a la paperera després de llegir-lo. Ell va dir que no ho firmaria mai i jo li vaig contestar que no seria director de *Destino*. Li ho vaig dir a Pujol i ell em va pagar la indemnització.

—Una de les últimes direccions que va ocupar va ser la d'un diari en català. La premsa en català ¿té futur o està condemnada al testimonialisme?

—Té futur, el que passa és que té tots els problemes de la premsa en general, i al poc arrelament social afegeixen els problemes del català. La gent de quaranta o quaranta-cinc anys, a pesar que compra llibres en català i potser algun setmanari, no compra diaris en català si no fa un esforç. Ho he constatat aquí a Barcelona i fora d'aquí. Llegeixen Josep Pla en català i en canvi no poden llegir un diari en català. Això potser és degut al fet que amb els diaris tenen l'alternativa fàcil i amb Pla no. Per tant, la premsa en català té futur en les noves generacions. I algun dia, no sé si tardarà vint-i-cinc o trenta anys, potser que alguns dels diaris més venuts ara que es fan en castellà, se'n passaran al català.

Miquel Alberola